

اجماع و مسئلہ حجیت
(از اثبات تا انکار)

عبدالکریم حقانی

انتشارات نواتیر

۱۴۰۰

سرشناسه	: حقیقی، عبدالکریم، ۱۳۶۴-
عنوان و نام پدیدآور	: اجماع و مسأله حجیت (از اثبات تا انکار) / عبدالکریم حقیقی؛ ویراستار سجاد محمدی.
مشخصات نشر	: شیراز: نشر شواتیر، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۶ص.
شابک	: 978-622-6849-65-4 : ۳۷۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۴۹]-۱۵۶.
موضوع	: اجماع (فقه)
موضوع	: Ijma' (Islamic law)
موضوع	: حجیت (فقه)
موضوع	: *Authoritativeness (Islamic law)
موضوع	: اصول فقه شیعه
موضوع	: *Islamic law, Shiites -- Interpretation and construction
رده بندی کنگره	: BP۱۶۱/۴
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۳۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۶۴۰۳۱۳
وضعیت رکورد	: ۱۴۰۰

www.ketab.ir

اجماع و مسئله حجیت (از اثبات تا انکار)

نویسنده: عبدالکریم حقیقی

ناشر: شواتیر

ویراستار: سجاد محمدی

صفحه‌آرا: ابوالقاسم قاسمی

طراح جلد: سارا دهقان فارسی

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

شابک: 978-622-6849-65-4

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۳۷۰۰۰ تومان

چاپ و صحافی: مهر

کلیه حقوق برای نویسنده محفوظ است.

مرکز نشر: شیراز، بولوار کریم‌خان زند، نبش

خیام، ساختمان منتخب ۵۶، طبقه چهارم.

تلفن: ۰۹۱۷۱۱۶۹۰۳۸

E-mail: shivatirnashr@yahoo.com

فهرست

۷	مقدمه
۹	فصل اول
۹	اجماع در لغت
۹	۱. عزم
۱۰	۲. اتفاق
۱۲	اجماع در اصطلاح
۲۱	معنای حجت
۲۲	حجت در علم کلام
۲۲	حجیت در علم اصول
۲۵	فصل دوم
۲۵	تاریخچه پیدایش اجماع
۲۷	استناد خلیفه اول به اجماع
۲۷	شاهد اول
۲۸	شاهد دوم
۲۹	شاهد سوم
۲۹	شاهد چهارم
۳۰	دامن زدن به اجماع توسط علمای اهل سنت
۳۰	استدلال به آیه
۳۱	اشکال

۳۳	استدلال به روایات
۳۳	سند روایت
۳۵	بررسی سند
۳۶	دیدگاه غزالی درباره تواتر معنوی
۴۳	بررسی متن حدیث
۴۳	بررسی دلالت حدیث
۴۷	بررسی معنای عموم و اقسام آن
۴۹	اقسام عموم
۵۰	بازگشت به اصل بحث
۵۵	توجه بحث در روایت
۵۶	استدلال عقلی به حجیت اجماع
۵۷	نقد استدلال
۵۸	نقد اول
۵۹	نقد دوم
۶۰	جمع بندی فصل دوم
۶۱	فصل سوم
۶۱	آرای علمای شیعه درباره نحوه حجیت اجماع
۶۱	قول اول (اجماع دخولی)
۶۳	قائلان به اجماع دخولی
۶۴	تفسیر عبارت مرحوم سید مرتضی
۶۵	نقدی به حجیت اجماع در نزد سید مرتضی

۶۷	اشکال بر حجیت اجماع دخولی
۷۲	منشأ تاریخی ادعای اجماع پس از عصر غیبت
۷۵	خلاصه مطلب درباره حجیت اجماع دخولی
۷۶	اجماع لطفی
۷۸	قاعده لطف چیست؟
۸۲	بررسی قاعده لطف
۸۳	نظری فلسفی به قاعده
۸۳	۱. اصالت وجود
۸۵	دو دلیل در اثبات اصالت الوجود
۸۷	نتایج نظریه اصالت وجود
۸۹	۲. تشکیک در وجود
۹۲	۳. بررسی جزئی تر عوالم وجود
۹۲	۳-۱. عالم ماده
۹۴	۳-۲. عوالم غیر مادی
۹۷	۴. نحوه فاعلیت خداوند نسبت به این افعال
۹۷	۴-۱. اقسام فاعل
۹۹	۴-۱-۱. فاعل بالطبع
۱۰۰	۴-۱-۲. فاعل بالقصر
۱۰۱	۴-۱-۳. فاعل بالجبر
۱۰۲	۴-۱-۴. فاعل بالقصد
۱۰۳	۴-۱-۵. فاعل بالعنایه
۱۰۴	۴-۱-۶. فاعل بالرضا

لفظ اجماع در لسان فقهی شیعه بار معنایی عظیمی دارد؛ به نحوی که قلم بسیاری فقیهان، هنگامی که در مسئله‌ای با اجماع مواجه می‌شوند، به لرزه در می‌آید و به سختی می‌توانند چیزی مخالف آن ابراز کنند. بسیاری از آنان در مواجهه با مسئله‌ای اجماعی، راه احتیاط پیش می‌گیرند. برخی نیز با جسارت کامل، حریت علمی خود را فدای اجماع دیگران نمی‌کنند و قول خویش را ابراز می‌کنند.

در حقیقت، اجماع علمای شیعه وزنه سنگینی است. وقتی سخن از اجماع علما به میان می‌آید، در واقع صحبت از اجماع بزرگانی است که باتقواترین و مخلص‌ترین شیعیان دوران غیبت محسوب می‌شوند و هر چیزی را به‌گزارف به معصوم نسبت نمی‌دهند. لذا اجماع علمای عظام شیعه، غیر از اجماع و اتفاق افراد عامی است و معنای آن کاملاً متفاوتی در بر خواهد داشت.

در این کتاب می‌خواهیم از حجیت این اجماع سخن بگوییم و بررسی کنیم که فقیه در استنباطات فقهی خود، چه میزان باید به این اجماعات اهمیت بدهد و آیا می‌توان در مقابل آن ایستاد یا خیر.

برای رسیدن به مقصود خویش، ابتدا اجماع را از حیث لغوی بررسی کرده و سپس به سراغ تطور تاریخی اجماع در تاریخ اسلام رفته و درباره آن تحقیق کرده‌ایم: اجماع از زمان پیامبر گرامی اسلام (ص) مرکز ذهنی مسلمانان بوده است؛ لیکن پس از رحلت رسول مهربانی‌ها، اهل سنت

برای توجیه روش نامشروع خویش بر تعیین خلیفه و جانشین پیامبر دست به تحریف اجماع زدند و آن را مستقلاً در مقابل قرآن و سنت قرار دادند. البته ادله‌ای نیز بر حجیت آن اقامه کرده‌اند که اهم آن‌ها را بیان خواهیم کرد. دیدگاه شیعه درباره اجماع کاملاً با دیدگاه اهل سنت متفاوت می‌باشد و این تفاوت، ناشی از تفاوت در مبنای کلامی این دو مکتب است. همچنین به اعتقاد شیعه، اجماع مادامی که با منابع وحی و نور اتصال برقرار نکند و به نحوی کاشفیتی از آن نداشته باشد، فاقد هرگونه حجیت خواهد بود. در پایان به سراغ وجوه حجیت اجماع در نزد شیعه رفته و اقرال مرتبط با آن را بیان کرده‌ایم.

به عقیده نگارنده، مسئله اجماع از مسائل اساسی در علم فقه است و مجتهد باید دیدگاه خویش را تنفیاً یا اثباتاً درباره آن مشخص کند. همچنین اجماع مسئله‌ای است که بسیاری مسائل اصولی را نیز به میان می‌آورد و پرداختن به آن، در حقیقت پرداختن به اهم مسائل اصولی است؛ لذا می‌توان با یک تیر چند نشان زد و تکلیف برخی مسائل اصولی دیگر را نیز مشخص کرد. در نتیجه، بحث درباره اجماع قطعاً خالی از فایده نخواهد بود. امید است این اثر مرضی ساحت مقدس صاحب الزمان ارواحنا له الفدا قرار گیرد و برای خوانندگان مفید باشد. ان شاء الله.